МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ПРАВА ТА ДЕРЖАВИ

СИНТАГМИ СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ : ПРОЛЕГОМЕНИ ПРАВОВОЇ ІННОВАТИКИ

до 80-річчя від дня народження

доктора юридичних наук, професора Юрія Миколайовича Оборотова

матеріали

всеукраїнської науково-практичної конференції

14 вересня 2026 року

Одеса

2026

УДК 340
DOI: https://doi.org/10.32837/11300.33882

Матеріали подано в авторській редакції

Синтагми сучасної юриспруденції: пролегомени правової інноватики (до 80-річчя від дня народж. д.ю.н., проф. Ю. М. Оборотова) : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 14 верес. 2026 р.). Одеса : НУ «ОЮА», 2026. 290 с. URL: https://doi.org/10.32837/11300.33882

Матеріали конференції, вміщені у цьому збірнику, відображають прагнення представників української правничої науки осмислити методологічне значення наукової спадщини Ю. М. Оборотова та розглянути актуальні проблеми розвитку сучасної юриспруденції. У працях авторів досліджуються питання методології юридичної науки, традиційні та інноваційні напрями розвитку права, трансформація держави, зміна правової реальності під впливом глобалізаційних, інтеграційних, інформаційних і технологічних процесів.

Окрему увагу приділено проблемам цифровізації права, ролі штучного інтелекту у трансформації юридичної діяльності, зміні форм правового регулювання, розвитку правової системи в умовах європейської інтеграції, а також переосмисленню фундаментальних категорій загальної теорії права та держави.

6. Окрема ухвала Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 08.11.2023 у справі № 757/26182/14. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/114904530.

7. Коткова О. А. Судовий контроль за реєстраційними діями в умовах обмеженого доступу до Державного реєстру речових прав в період воєнного стану. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2026. Вип. 94, ч. 2. С. 349-355. DOI: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.94.2.50.

Ключові слова: державна реєстрація речових прав, право власності, Державний реєстр речових прав на нерухоме майно (Державний реєстр прав), державний реєстратор, приватне право, публічне право, міжгалузева методологія, судовий захист, публічна достовірність, правова визначеність, реєстраційний акт.

Key words: state registration of proprietary rights; ownership; State Register of Proprietary Rights to Immovable Property (State Register of Rights); state registrar; private law; public law; interdisciplinary methodology; judicial protection; public authenticity; legal certainty; registration act.

Кельман Ростислав Михайлович

Львівський інститут ПрАТ «ВНЗ МАУП»

Доктор філософії з права, доцент кафедри права

DOI: https://doi.org/10.32837/11300.33908

СПІВВІДНОШЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ НАУКИ ТА КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА: ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ІНТЕРПРЕТАЦІЇ

Аналіз публікації з цієї проблематики дає підстави стверджувати, що вони написані з позицій позитивізму, тобто здебільшого у них акцентується увага на коментуванні чинного законодавства, право «як воно є». Проте ми не можемо зводити його виключно до вивчення, формально-логічного тлумачення норм

законів та чинного права на основі класичної силогічної моделі, компонентом якої є правова норма до якої підводяться фактичні обставини справи і рішення.

Вирішення цього питання в умовах ускладнення усіх без винятку сфер правового життя не просто. Окрім того обмеження правознавства «юридичною догматикою» принижує роль юристів-практиків як буквоїдів-догматиків й збіднює образ сучасної постнекласичної юридичної науки.

У зазначених матеріалах ті автори, які стоять на позитивістських позиціях намагаються осмислити зв'язки права з моральними цінностями, відповідальністю тощо. Скажімо Герберт Гарт (найвпливовіший позитивіст ХХст.) стверджує про наявність у праві і моралі «спільного словника», хоч і виводить мораль за межі розуміння права[1].

При цьому, як бачимо, проблема передбачає вирішення низки теоретичних так і практично-прикладного значення питань, зокрема (виокремлення джерел, до яких варто звертатися для визначення злочинних проявів та його наслідків, межі тлумачення закону, можливість визнання закону неправовим, що варто зробити, щоб кримінальне законодавство не було гальмом динамічного суспільного розвитку) тощо. Можна констатувати, що підходи до інтерпретації співвідношення кримінально-правової науки та кримінального законодавства не стали предметом уваги фахівців.

У сучасних публікаціях зазначені поняття зазвичай ототожнюються, автори й далі характеризуючи кримінальне законодавство, вказують на його акти та специфічні ознаки[2; 3; 4].

Правда вітчизняний вчений- криміналіст, М. Коржанський наголошує: «…ототожнення права і закону – характерна ознака тоталітарної держави, у якій визнавалося, що особа має лише ті права, і в тому обсязі, які дарує їй держава; - уже римські юристи розрізняли jus - право та lex – закон; - право існує окремо, незалежно від закону і є первинним суспільним феноменом відносно закону, який є вивідним від права; - закон не створює права, причому не тільки несправедливий закон, а й будь-який. У законі право набуває лише офіційну форму; - право існувало вже тоді, коли закону ще не існувало; - сутністю права є

не воля пануючого класу (як це визначено в творі класиків марксизму «Маніфест комуністичної партії»), а суспільні уявлення про справедливість та прагнення до неї»[5].

У підручнику «Загальна теорія права» за загальною редакцією професора М.І. Козюбри зазначено, що природно-правова доктрина пройшла у своєму розвитку, доволі складний шлях. Найбільшої популярності вона набула в епоху ліберально-демократичних революцій під гаслами боротьби за природні права. Яскравими представниками цієї теорії є Тома Аквінський, Г. Гроцій, Дж. Локк, І. Кант та інші[6, с.33].

Ще одне твердження відомого теоретика права, конституціоналіста, яке варте уваги: «…законодавство – це ще не право, а лише необхідний інструмент та орієнтир для його знаходження під час розгляду конкретних правових ситуацій. Жодне, навіть найдосконаліше, законодавство (яке в сучасному житті трапляється дедалі рідше), з огляду на його абстрактність і знеособленість, передбачити всі особливостіконкретної ситуації неспроможне. Визначальна роль у знаходженні права під час її розгляду належить нормозастосовувачу, передусім суду. Саме він, ухвалюючи обгрунтоване, неупереджене і справедливе рішення у справі, ставить останню крапку в пошуках права»[6, с.463].

Наведені позиції – з одного боку ототожнення кримінального права і закону, з другого - їх протиставлення є крайніми і кожна з них відображає лише частину взаємовідносин цих двох понять та суспільних явищ. Цілком закономірно, що вирішення цієї проблеми передбачає звернення до філософських категорій. Кримінальне право як галузь права є змістом положень, які становлять його предмет, а кримінальний закон – формою, у яких вони отримали юридичну обов`язковість. Будь-яка форма – це організація предмету або явища. При чому слід розрізняти внутрішню і зовнішню форми. На відміну від зовнішньої, внутрішня форма органічно пов’язана зі своїм змістом. У силу цього вона безпосередньо виражає і втілює у собі суть явищ.

Внутрішня форма визначається, як побудова або спосіб взаємозв'язку елементів явища.

Отже, існує діалектична суперечність між формою і змістом, яка може бути змінена удосконаленням законодавства так і зміною уявлень суспільства про добро і зло, про суворість репресій, які допустимо застосовувати до злочинців тощо.

Виходячи з цього, кримінальне право – відображає внутрішню сутність явищ і процесів, які існують в сфері протидії злочинам, єдність усіх їх властивостей і зв`язків, а кримінальне законодавство є явищем, доступним безпосередньому сприйняттю і аналізу.

Водночас, цілком справедливо зазначає професор В. Навроцький «…кримінальне право виступає як вияв закономірностей, які існують з приводу визначення злочинного і незлочинного, наслідків вчинення відповідних діянь. Кримінальний же закон у цьому аспекті є виявом випадковості – нестійких зв`язків, результатом пересічення чи співпадіння незалежних процесів або подій у сфері законотворчості, які доповнюють і не завжди адекватно відображають існуючі закономірності. Нарешті, взаємодію кримінального права і кримінального законодавства характеризує їх розвиток і рух, що відображається у діалектиці можливості і дійсності. Будь-які ідеї, суспільні вимоги у сфері протидії злочинності і караності, як і їх унормування та практичне втілення проходять своє зародження, розвиток, розквіт, занепад та відмирання. Можливості, які закладені у праві, повинні втілюватися у дійсність, яка виступає як закон. Відповідно, дійсність (кримінальний закон) є реалізованою можливістю, яка була закладена у праві. Можливість (у аналізованому випадку - правова) не може безпосередньо перетворитися у дійсність»[7, с. 23].

Ми підтримуємо думку вітчизняних науковців (В.Навроцького, Є. Вечорової), які наголошують на тому, що в аспекті співвідношення кримінального права і кримінального закону належить визнати, що тенденції їх взаємодії і розвитку мають один вектор – право детермінує закон, але не навпаки.

Розмірковуючи над підходами щодо інтерпретації співвідношення кримінально-правової науки та кримінального законодавства варто зосередитися на наступному:

1) зміст будь-якого явища не може існувати, не будучи оформленим, а форма аж ніяк не може бути беззмістовною. Тому право – об'єктивне за формою існування, а закон – інституційний державний вираз;

2) галузь права – це система соціальних правил, які виробляються у суспільстві продовж всього його історичного розвитку. Закон – виражає волю та інтереси законодавчої влади держави і регулює ситуації, відносини, пов'язані з їх реалізацією, забезпеченням і захистом;

3) право це необхідний атрибут, який забезпечує стабільність, безпеку людини і суспільства. Закон у разі необхідності доповнюється, змінюється чи скасовується. Натомість право це антипод свавілля і беззаконня, засіб упорядкування відносин між людьми на засадах справедливості, поваги до прав людини;

4) закріплюючи в законі принципи, норми, інститути, джерела права, правові процедури, визначення є засобом втілення у ньому положень права, доказом того, що суб'єкти уповноважені приймати закон не свавільні при створенні законодавчих приписів, а обмежені правом.

5) кримінальне права має як писані, так і неписані джерела. Кримінальний закон – має одне джерело КК України.

6) право це система загальнообов'язкових норм, а закон має статті, розділи, частини;

7) наявні суперечності між правом і законом полягають із нестримним зростанням масиву нормативних актів їхньою хаотичністю, хронічним незбігом законодавства із ритмом життя (про це наголошував Євген Ерліх бажання вмістити все багатство в законах таке ж малорозумне, як і бажання зупинити струмок у калюжі;

8) застосовуючи кримінально-правові норми, водночас важливо усвідомлювати, що право не зводиться виключно до раціоналізму з

притаманною йому формальною логікою. Без осмислення його цінностей (людина, її гідність, права і свободи, зрозуміти сутність права, стати фахівцем високого рівня, неможливо;

9) практичний поворот у правозастосуванні передбачає відмову від етатизму, перехід від державоцентризму в осмисленні природи права до людиноцентризму (право це не продукт держави, а творіння людського розуму);

10) право – це передусім дух, який становить глибинну основу його розвитку, а в законі – «буква» - формулювання, яке дав законодавець;

11) право – це феномен, який функціонує в глибинах життя, рухається в часі й змінюється разом з ним під впливом безлічі суспільних і природних чинників [8,с.24]. В той же час закон – це воля людей, в тому числі і окремих індивідів;

12) принцип верховенства права широко використовується в законодавчій практиці, в рішеннях Конституційного Суду України. Правовий за своїм змістом закон, ще не право, або, висловлюючись словами Б. Мелкевіка, не «уже право»[9,с.75].

Висновки. Ми живемо в період відсутності права. Парламенти легковажно «фабрикують» закони, що суперечить праву. Держави ставляться до своїх громадян не турбуючись про збереження у них бодай якогось відчуття права. Юристи допустили занепад права та правосвідомості. Але вони у тій ситуації не винні, право стало жертвою відсутності світогляду.

Видається, нам усім варто розширити свій світогляд, а можливо, і змінити стиль мислення.

Підходи щодо інтерпретації співвідношення кримінально-правової науки та кримінального законодавства наводять до низки міркувань.

По-перше, закон це юридична форма, яка потребує свого наповнення (як права людини, цінності добра і справедливості, так і антицінності – свавілля і самодурство владних інституцій.

По-друге, ми цілком погоджуємося, що закон це не кінцева мета правотворення – інструмент – дороговказ для знаходження права в конкретній правовій ситуації для справедливого рішення у справі.

Тобто право з'являється не внаслідок ухвалення відповідного закону, а в результаті справедливого й обгрунтованого вирішення правового спору (конкретної ситуації).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1.Харт Г.Л. А. Концепція права /пер. з англ. Н. Комарової. Київ: Сфера, 1988.С.154-209.

2. Фріс П.Л. Кримінальне право України. Загальна частина. К.: Атіка, 2004. С.3-6, 8;

3. Кримінальне право України. Загальна частина. / За ред. М.І.Мельника, В.А.Клименка. - 5-те вид., переробл. та допов. К.: Атіка, 2009. С.4-5;

4. Кримінальне право України. Загальна частина. / За ред. В.В.Сташиса, В.Я.Тація. - 4- те вид., переробл. і доп. Х.: Право, 2010. С. 10-12.

5. Коржанський М.Й. Кримінальне право України. Частина загальна: Курс лекцій. – К.: Наукова думка та Укр. вид. група, 1996. С. 15.

6.Козюбра М.І. Практична філософія права: Монографія. К. : «ДУХ І ЛІТЕРА», 2024. 496 с.

7.Навроцький В.О. Кримінальне право і кримінальне законодавство: співвідношення понять. *Право України*. 2011. № 9. С.20-24.

8. Загальна теорія права: Підручник /за заг. Ред. М.І. Козюбри. К.: Ваіте, 2016. 392 с.

9.Мелкевік Б. Поняття права та сучасна філософська рефлексія. *Філософія права і загальна теорія права*. 2012. № 2. С. 73–83.

Ключові слова: право, закон, форма права, кримінально-правова наука, кримінально-правове законодавство.

Key words: law, statute, form of law, criminal law science, criminal law legislation.

Богуцький Павло Петрович
ПРАВОВА ІННОВАТИКА У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ.....60
Антошина Ірина Володимирівна
МІЖДИСЦИПЛІНАРНІСТЬ ЯК ЗМІСТОВНА ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТОДОЛОГІЇ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ 65
Завальнюк Ірина Володимирівна
ПРИНЦИП ІСТОРИЗМУ ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ПРАВОВОЇ ІННОВАТИКИ У СВІТЛІ ІДЕЙ ЮРІЯ ОБОРОТОВА 70
Ямборко В’ячеслав В’ячеславович
КОНТЕКСТУАЛЬНИЙ ПІДХІД У СУЧАСНИХ ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ 75
СЕКЦІЯ 2. РОЗМАЇТТЯ ЮРИДИЧНИХ ДОКТРИН ТА НАПРЯМІВ ПРАВОЇ НАУКИ 80
Туляков Вячеслав Олексійович
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ІННОВАТИКА: МЕТОДОЛОГІЯ ПИТАННЯ 80
Кельман Михайло Степанович
ПІДХОДИ, ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА У СВІТОВІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ ПРАВНИЧІЙ ТЕОРІЇ 90
Єзеров Альберт Анатолійович
ВИСНОВКИ ВЕРХОВНОГО СУДУ: ПРИРОДА, МЕТОДОЛОГІЯ АРГУМЕНТАЦІЇ 95
Тімофєєва Лілія Юріївна
ПРАВОВА ІННОВАЦІЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ: СИНТАГМАТИЧНИЙ ВИМІР НАУКОВОЇ СПАДЩИНИ Ю.М. ОБОРОТОВА 100
Нікітін Володимир Вікторович
ПРИВАТНЕ ПРАВО У ПУБЛІЧНОМУ РЕЄСТРІ: МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ДВОЇСТОЇ ПРИРОДИ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ РЕЧОВИХ ПРАВ 105
Кельман Ростислав Михайлович
СПІВВІДНОШЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ НАУКИ ТА КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА: ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ІНТЕРПРЕТАЦІЇ 110
Нуржан Максатов
ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND THE TRANSFORMATION OF MODERN JURISPRUDENCE: FORMATION OF A NEW LEGAL PARADIGM IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN 117